

HARAKTERYSTYKA PORÓWNAWCZA INSTYTUCJI FINANSOWYCH NA UKRAINIE WEDŁUG POSZCZEGÓLNYCH CECH KLASYFIKACYJNYCH

Artykuł poświęcony jest badaniu cech klasyfikacyjnych instytucji finansowych świadczących usługi na rynku finansowym Ukrainy. W drugiej części artykułu szczególną uwagę zwraca się na aspekt prawny państwowej regulacji działalności instytucji finansowych.

Słowa kluczowe: instytucje finansowe, rynek usług finansowych, regulacja państwowa

COMPARATIVE ANALYSIS OF FINANCIAL INSTITUTIONS IN UKRAINE BY PRIVATE CLASSIFICATION SIGNS

Article is devoted to the study of the classification signs of financial institutions that provide financial services in the markets of financial services of Ukraine. In the final part of the article focuses on the issues of state regulation of financial institutions.

Keywords: financial institutions, markets financial services, government regulation.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ ЗА ОКРЕМИМИ КЛАСИФІКАЦІЙНИМИ ОЗНАКАМИ

Статтю присвячено дослідженню класифікаційних ознак фінансових установ, що надають фінансові послуги на ринках фінансових послуг України. У прикінцевій частині статті приділена увага питанням державного регулювання діяльності фінансових установ.

Ключові слова: фінансові установи, ринки фінансових послуг, державне регулювання.

I. ANDRUSHCHENKO
*docent katedry dyscyplin
ekonomiczno-prawnych
Narodowej Akademii Spraw
Wewnętrznych w Kijowie*

Постановка наукової проблеми та її значення. Ринки фінансових послуг (далі – РФП) є частиною економіки України. Враховуючи, що РФП з фінансової точки зору є дуже привабливим для держави, виникає необхідність значного посилення можливостей регулювання діяльності учасників РФП і в першу чергу суб'єктів, що надають фінансові послуги – фінансових установ (далі – ФУ). Крім того, РФП крім своєї привабливості є досить ризикованими в першу чергу для споживачів фінансових послуг, що в свою чергу зобов'язує державу приділяти увагу захисту споживачів фінансових послуг. Основою для регулювання РФП є механізми створення правових основ для захисту інтересів споживачів фінансових послуг, правове забезпечення діяльності і розвитку конкурентоспроможного РФП в Україні, правове забезпечення єдиної державної політики у фінансовому секторі України.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. У сучасних умовах питання, що торкаються дослідження порівняльних характеристик ФУ, які здійснюють діяльність на РФП – є предметом наукових досліджень як в Україні так і за її межами. Зокрема, цій тематиці присвячено праці В.В. Волошиної, О.М. Гладчук, Л.М. Горбач, Ф.І. Євдокимова, О.Б. Каун, О.Р. Ящицак, І.С. Каракулової та інших. Разом з тим, аналіз їхніх праць надає можливість стверджувати – дана проблематика досліджена досить фрагментарно, а тому існує особлива необхідність у її всебічному науковому опрацюванні.

Мета статті полягає у з'ясуванні окремих класифікаційних ознак ФУ, що надають фінансові послуги на РФП України.

Виклад основного матеріалу. Варто підкреслити, що метою державного регулювання РФП, згідно ст. 19 Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” є:

- проведення єдиної та ефективної державної політики у сфері фінансових послуг;
- захист інтересів споживачів фінансових послуг;
- створення сприятливих умов для розвитку та функціонування РФП;
- створення умов для ефективної мобілізації і розміщення фінансових ресурсів учасниками РФП з урахуванням інтересів суспільства;
- забезпечення рівних можливостей для доступу до РФП та захисту прав їх учасників;
- додержання учасниками РФП вимог законодавства;
- запобігання монополізації та створення умов розвитку добросовісної конкуренції на РФП;
- контроль за прозорістю та відкритістю РФП;

- сприяння інтеграції в європейський та світовий РФП [1].

Державне регулювання діяльності учасників вітчизняного РФП здійснюється шляхом:

- ведення державних реєстрів ФУ та ліцензування діяльності з надання фінансових послуг;
- нормативно-правового регулювання діяльності ФУ;
- нагляду за діяльністю ФУ;
- застосування уповноваженими державними органами заходів впливу;
- проведення інших заходів з державного регулювання РФП [2, с. 74].

Фінансові послуги, що надаються ФУ на РФП за сферами надання поділяються на:

- 1) послуги банків;
- 2) послуги страхових компаній;
- 3) послуги кредитних спілок;
- 4) послуги ломбардів;
- 5) послуги лізингових компаній;
- 6) послуги довірчих товариств;
- 7) послуги установ накопичувального пенсійного забезпечення;
- 8) послуги інвестиційних фондів.

За органами, які здійснюють регулювання РФП фінансові послуги поділяються на:

- 1) фінансові послуги, які регулюються Національним банком України;
- 2) фінансові послуги, які регулюються Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- 3) фінансові послуги, які регулюються Національною комісією з цінних паперів і фондового ринку.

За ступенем впливу на рух фінансових активів фінансові послуги поділяються на:

- 1) фінансові послуги, які опосередковують рух фінансових активів – трансформаційні послуги (довірче управління фінансовими активами; діяльність з обміну валют; переказ коштів тощо);
- 2) фінансові послуги, які не опосередковують рух фінансових активів (надання гарантій і поручительств).

За рентабельністю: 1) комерційні фінансові послуги, які здійснюються з метою отримання прибутку (послуги у сфері страхування та накопичувального пенсійного забезпечення, торгівля цінними паперами тощо); 2) некомерційні фінансові послуги, які здійснюються без мети отримання прибутку (факторинг, надання гарантій і поручительств).

За видом нормативно-правових актів якими регулюються: 1) фінансові послуги, які регулюються Законами України (торгівля цінними паперами; послуги у сфері страхування та накопичувального пенсійного забезпечення); 2) фінансові послуги, які регулюються підзаконними нормативно-правовими актами (діяльність з обміну валют).

За територіальною спрямованістю: 1) регіональні фінансові послуги; 2) всеукраїнські фінансові послуги; 3) міжнародні фінансові послуги.

За терміном реалізації: 1) разові – здійснюються протягом одного банківського дня (обмін валют, переказ коштів); 2) триваючі – передбачають довгострокову співпрацю між ФУ і споживачем фінансових послуг (довірче управління фінансовими активами, послуги у

сфері страхування та накопичувального пенсійного забезпечення).

За способом накопичення активів фінансові послуги можна умовно поділити на два різновиди: 1) послуги, що пов'язані з акумуляцією (накопиченням) грошових коштів для подальшої трансформації в грошовий капітал; 2) послуги, що пов'язані з розміщенням грошових коштів в грошовий капітал [3, с. 12-13].

Крім цього, ФУ можна класифікувати за ознаками, які відображають сучасний стан та особливості їх розвитку в Україні. Ця класифікація включає два блоки: 1) за основними ознаками; 2) за ієрархічною структурою. Так, за основними ознаками ФУ поділяються за:

- формою власності (державні; недержавні/приватні);
- способом організації (організовані централізовано; організовані децентралізовано; організовані самостійно);
- територіальним розміщення (функціонують у межах певної території; на території всієї держави; як на території всієї держави, так і за її межами);
- категоріями клієнтів, яким надаються послуги (юридичним особам; юридичним та фізичним особам; фізичним особам);
- за тривалістю дії (у реальному часі; з відстрочкою на визначений період часу; з відстрочкою на невизначений період часу);
- формами (небанківські ФУ, що здійснюють залучення коштів суб'єктів господарювання, надають послуги як залучення коштів, так і кредитування, надають послуги довірчого управління, поручительства та технічно-посередницькі послуги у сфері грошового обігу);
- типами послуг (страхування; недержавного пенсійного забезпечення; інвестиційних послуг; ломбардів та кредитних спілок; інші послуги ФУ).

Разом з тим, можна класифікувати небанківські ФУ, що здійснюють свою діяльність на РФП в Україні за групами та видами:

група 1. Ощадно-договірні небанківські ФУ:

- страхові компанії;
- недержавні пенсійні фонди;
- ФУ, що одержали ліцензії на надання послуг з залучення фінансових активів юридичних та фізичних осіб із зобов'язанням щодо наступного їх повернення шляхом укладання договорів управління майном.

група 2. Кредитно-договірні небанківські ФУ:

- кредитні спілки;
- лізингові та факторингові компанії;

- ломбарди;
- ФУ, що надають позики і фінансові кредити за рахунок власних та залучених коштів.

група 3. Інвестиційні небанківські ФУ:

- інститути спільного інвестування (корпоративний інвестиційний фонд або пайовий інвестиційний фонд);
- довірчі товариства.

група 4. Технічні небанківські ФУ, що надають послуги:

- видачі гарантій;
- поруки (поручительства);
- переказу грошових коштів;
- діяльності з обміну валют;
- обслуговування дорожніх чеків.

Дана класифікація небанківських ФУ має на меті впорядкування хаотичного віднесення до тих чи інших груп ФУ різних їх видів; створення переліку вітчизняних і зарубіжних ФУ, діяльність яких не суперечить вітчизняному законодавству та розвиток яких можливий при подальшому становленні небанківського фінансового сектора в Україні [4, с. 8].

У свою чергу, можна привести порівняльну характеристику діяльності банківських та небанківських ФУ. Так, характерними ознаками банківських ФУ є:

- прийняття вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб;
- надання кредитів на власних умовах і на власний ризик;
- розрахунково-касове обслуговування суб'єктів ринку;
- розміщуючи свої резерви в позички, спроможні створювати нові депозити та впливати на пропозицію грошей;
- посередницька діяльність є більш універсальною.

До головних ознак небанківських ФУ відносять:

- не мають права приймати грошові вклади від клієнтів (крім депозитних інститутів);
- розміщують залучені кошти від свого імені, на власних умовах і на власний ризик на підставі ліцензії на здійснення окремих банківських операцій;
- можуть здійснювати розрахункове обслуговування своїх клієнтів за умови одержання ліцензії на здійснення окремих банківських операцій;

– в основному не створюють депозитів і не впливають на динаміку пропозиції грошей;

– посередницька діяльність є вузькоспеціалізованою [5, с. 8].

Наразі в Україні систему законодавства, що регулює діяльність ФУ, умовно можна поділити на три групи:

– акти, які здійснюють комплексне регулювання РФП;

– акти, що стосуються регулювання діяльності професійних учасників РФП, які надають окремі види фінансових послуг;

– акти, спрямовані на формування адекватного правового середовища та безпосередньо не пов'язані з регулюванням відносин на РФП.

До основних ознак законодавства про фінансові послуги слід відносити:

– множинний характер – діє понад двадцять основних законів і значна кількість підзаконних нормативно-правових актів;

– різноплановість – закони регулюють діяльність різних учасників РФП;

– міжгалузевий статус – законодавство в сфері регулювання РФП містить норми різних галузей права;

– комплексний характер – законодавство включає як приватно-правові так і публічно-правові елементи;

– відсутність єдиного кодифікованого нормативно-правового акта;

– безсистемність [3, с. 11].

І, наостанок, зауважимо, що нині державі варто замислитися про кодифікацію як спосіб систематизації законодавства у сфері фінансових послуг. І результатом кодифікації повинен стати Кодекс України про фінансові послуги, оскільки він, найчастіше, є джерелом окремої галузі права.

Окремо слід наголосити на важливості державного регулювання діяльності ФУ. Така необхідність пояснюється безпосереднім впливом останніх на економіку країни. Як відзначають Г.А. Тосунян і А.Ю. Вікулін “особливістю спеціального юридичного режиму фінансового законодавства є те, що роль і значення публічних (адміністративно- і фінансово-правових) елементів в регулюванні фінансової системи значно вище у порівнянні з іншими сферами підприємницької діяльності, що пов'язано з особливою значущістю фінансової системи для подальшого функціонування і розвитку економіки країни [6, с. 37].

Висновки. В умовах сучасного державотворення варто невідкладно здійснити комплекс заходів щодо вдосконалення правового забезпечення сфери регулювання та контролю за функціонуванням небанківських ФУ. У сфері правового забезпечення

необхідним є вдосконалення нормативно-правової бази небанківських ФУ, діяльність яких регулюється нормативними актами Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг; вдосконалення процедури банкрутства; визначення чіткого переліку ФУ, які відносяться до небанківських ФУ і діють на ощадно-договірній основі. У сфері регулювання та контролю пріоритетними є заходи щодо запровадження комплексу нормативів для небанківських ФУ, які надають фінансові послуги ощадно-договірного характеру; вдосконалення порядку формування резервів на можливі втрати при здійсненні операцій кредитування; вдосконалення системи пруденційного нагляду та стимулювання розвитку системи раннього попередження банкрутства; поступового підвищення рівня капіталізації тощо.

Література

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III, Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2664-14>.
2. Горбач Л.М., Каун О.Б. Ринок фінансових послуг: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2006. – 436 с.
3. Ящищак О.Р. Державне регулювання ринку фінансових послуг в Україні: організаційно-правовий аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / О.Р. Ящищак. – Київ, 2010. – 20 с.
4. Каракулова І.С. Небанківські фінансові інститути на ринку фінансових послуг України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08. – “Гроші; фінанси і кредит” / І.С. Каракулова. – Київ, 2008. – 20 с.
5. Гладчук О.М. Небанківські фінансові інститути на фінансовому ринку України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08. – “Гроші; фінанси і кредит” / О.М. Гладчук. – Київ, 2010. – 19 с.
6. Тосунян Г.А. Государственное управление в области финансов и кредита. М., 1997. – 328 с.

COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF FINANCIAL INSTITUTIONS IN UKRAINE FOR SEPARATE CLASSIFICATION FEATURES

I. ANDRUSCHENKO

Formulation of the research problem and its significance. Markets of financial services (hereinafter - MFS) is part of the economy of Ukraine. Considering that the MFS from a financial point of view is very attractive for the state, it is necessary to significantly enhance opportunities for regulation of activity of members of the MFS and the first entities providing financial services - financial institutions (hereinafter - FI).

In addition, the MFS except its appeal is quite risky especially for consumers of financial services, which requires the state to pay attention to the protection of consumers of financial services. The basis for the regulation of the MFS are mechanisms for creating the legal basis for the

protection of consumers of financial services , legal support for and development of a competitive MFS in Ukraine , legal supporting unified state policy in the financial sector of Ukraine.

Analysis of recent research on this issue. In today's environment issues affecting the comparative study of FI, engaged in the MFS is the subject of research both in Ukraine and abroad. In particular, this work is devoted to the subject V.V. Voloshina, O.N. Hladchuk, L.M. Gorbach, F.I. Evdokimov, A.B. Kaun, O.R. Yaschyschak, I.S. Karakulova and others. However, analysis of their jobs allows to say this subject studied quite fragmented, so there is a special necessity for its full scientific processing. The purpose of the article is to clarify certain classifications FI, providing financial services to the studied MFS of Ukraine.

The main material. It should be stressed that the purpose of government regulation of the MFS, in accordance with art. 19 Law of Ukraine "On Financial Services and State Regulation of Financial Services" are:

- a unified and effective state policy in the field of financial services;
- protection of consumer financial services;
- creating favorable conditions for the development and operation of the MFS;
- creating conditions for effective mobilization and allocation of financial resources MFS by participants in the interests of society;
- ensuring equal opportunities for access to the MFS and protect the rights of their members;
- participants of MFS compliance with legal requirements;
- prevent monopolization and create conditions of fair competition in the MFS;
- control the transparency and openness of the MFS;
- promoting integration into European and global MFS [1].

State regulation of members of national MFS is realized by:

- the State Register FI and licensing of financial services;
- normative and legal regulation of FI;
- supervision for activity of FI;
- use of authorized state bodies interventions;
- realization other measures of state regulation of the MFS [2 , p.– 74].

Financial services provided by the FI for radiopharmaceutical delivery areas are divided into:

- 1) banks,
- 2) insurance companies,
- 3) the services of credit unions,
- 4) the services of pawnshops,
- 5) leasing companies;
- 6) trust companies,
- 7) service agencies funded pension provision,
- 8) investment funds.

For bodies that regulate financial services MFS divided into: 1) financial services are regulated by the National Bank of Ukraine, 2) financial services are regulated by the National

Commission for the State Regulation of Financial Services Markets, 3) financial services are regulated by National Commission on Securities and stock Market.

The degree of influence on the movement of financial assets financial services are divided into:

1) financial services that mediate the movement of financial assets - transformation services (asset management of financial assets, foreign exchange activities, money transfer, etc.),

2) financial services not mediate movement financial assets (providing guarantees and warranties).

For profitability: 1) commercial financial services undertaken for profit (service insurance and pension savings provision, brokerage, etc.), 2) non-profit financial services undertaken without the intention of making a profit (factoring, guarantees and warranties).

By type of legal acts governing: 1) financial services that are governed by the Laws of Ukraine (brokerage, insurance services and pension savings provision), 2) financial services are regulated by the relevant normative legal acts (activities of currency exchange)

For territorial focus: 1) regional financial services, 2) financial services nationwide, 3) international financial services. Over the period of implementation: 1) single is made within one business day (currency exchange, remittance), 2) ongoing provide long-term cooperation between the FI and the consumer financial services (asset management of financial assets, services, insurance and pension savings provision).

By way of accumulating assets financial services can be divided into two types: 1) related to the accumulation (savings) funds for the further transformation of money capital, 2) services related to the placement of funds in money capital [3, p. 12-13].

In addition, the FI can be classified on the grounds that reflect the current status and characteristics of their development in Ukraine. This classification includes two units: 1) the main features, 2) hierarchical structure. Thus, the main features FI divided by:

– ownership (public, private);

– way of organization (organized centrally, organized in a decentralized, self- organized);

– spatial distribution (function within a specific area, throughout the state, as in the entire state and beyond);

– categories of clients who provided services (legal entities, individuals and legal entities and natural persons);

– the duration of action (in real time with a delay for a certain– period of time, with a delay for an indefinite period of time);

- forms (non-bank FI that engage in fundraising entities provide – services to both raise funds and loans, providing trustee services, warranties and technical and mediation services in the sphere

of money circulation);

- types of services (insurance, private pensions , investment– services, pawn shops and credit unions, and other services FI).

However, it can be classified as non-bank FI that operate on the MFS in Ukraine by group and type :

Group 1. Savings and contractual nonbank FI:

- insurance companies;

– pension funds;

– FI received a license for the provision of financial assets to attract businesses and individuals with a commitment to following their return to the conclusion of contracts Property Management.

Group 2. Credit- contractual non-bank FI:

- credit unions;

– leasing and factoring companies ;

– pawnshops ;

– FI providing loans and financial loans from their own and borrowed funds.

Group 3. Investment nonbank FI:

- collective investment institutions (corporate fund or mutual fund);

- –trust companies.

Group 4. Technical nonbank FI that provide:

- issuing guarantees;

- guarantee;

- transfer of funds;

- exchange activities;

- maintenance of checks.

The classification of non-bank FI aims to streamline the chaotic referring to the different groups of FI different types, create a list of domestic and foreign FI whose activities are not contrary to the domestic law and development is possible with further development of non-bank financial sector in Ukraine [4, p.8].

In turn, we can result in comparative characteristics of banking and non-banking FI. Thus, the characteristics of banking FI are:

- acceptance of deposits (deposits) from businesses and individuals;

- loans on their own terms and at their own risk;

– cash management services of the market;

– placing their reserves to loans are able to create new deposits and to influence the money

supply;

- mediation is more universal.

The main features of nonbank FI include:

- they not accept cash deposits from customers (except depository institutions);
 - placing of funds on their behalf, on your own terms and at their own risk on the basis of a license to carry out certain banking transactions;
 - they can carry out servicing of their customers, provided a license to carry out certain banking transactions;
 - they generally do not make deposits and do not affect to the dynamics of money supply,
- mediation is a highly specialized [5, p.–8].

In Ukraine the system of law which regulates the activity of FI can be divided into three groups: -acts performing comprehensive regulation of the MFS;

- acts relating to the regulation of the activity of professional participants of the MFS, which provide certain types of financial services;
- acts aimed to the creating an adequate environment, and the right are not directly related to the regulation of relations in the MFS.

The main features of the legislation on financial services should be classified as:

- multiple character - there are more than twenty major a significant number of laws and numbers of legal acts ;
- diversity - the laws governing the activities of the various participants in the MFS;
- interdisciplinary status - law in the regulation of the MFS contains provisions different branches of law;
- complex character - legislation includes both private law and public law elements;
- absence of single codified legal act;
- unsystematic [3 , p.– 11].

And finally, we note that the current state should think of codification as a way of systematizing legislation on financial services. And the result should be a codification of the Code of Ukraine on financial services, as it often is the source of a particular area of law. One should stress the importance of state regulation of FI.

This explains the necessity for the direct influence of the past on the economy. As the G. A. Tosunyan and A. J. Vikulin " feature a special legal regime of financial legislation is that the role and importance of public (administrative, financial and legal) elements in the regulation of the financial system is much higher compared to other areas of business activity, due to the special significance of the financial system for the future functioning and development of the economy [6,

p.37].

Conclusions. In today's state-building should immediately implement a set of measures to improve the legal capacity on the regulation and control of the operation of nonbank FI. In the field of legal support is necessary to improve the regulatory framework nonbank FI whose activities are governed by regulations of the National Commission for the State Regulation of Financial Services Markets, improving bankruptcy procedures, the definition of a clear list of FI that apply to non-bank FI and act on savings - contract basis.

In the field of regulation and control are the priority actions to implement the complex standards for nonbank FI that provide financial services to savings and contractual nature, improving order provisioning for possible losses in transactions lending, improving prudential supervision and stimulating the development of early warning systems bankruptcy gradual the level of capitalization.